

Hur kan man fuska inom personlig assistans?

Jag tycker om att räkna. Och jag jobbar med assistans och kan lite om det. För en tid sen frågade en assistent "Hur kan man fuska inom assistansen"? En relevant fråga eftersom det i stort sett är det enda politiker, tjänstemän och media talar om. Och jag fick börja tänka efter. För helt lätt är det inte om man vill fuska.

Text: Rickard Friberg

I samband med regeringens reträtt om väntetidsdomen häromdagen, kunde vi läsa på Dagens Nyheters ledarsida (DN 2017-11-15) att fusket är 4 miljarder kronor årligen. DN hävdar att delar av fuskpengarna går till IS-terrorism. Enligt Ann-Marie Begler, generaldirektör på Försäkringskassan, omfattar fusket 2-3 miljarder kronor. Hon säger att dessa går "direkt ner i fuskarnas fickor", (Svd 2015-09-30). Varje år.

Men hur kan man då fuska?

Om vi i de räkneexempel som följer tar ett genomsnitt av vad DN och Begler hävdar att fusket omfattar, blir det 3 miljarder kronor per år. Det motsvarar ungefär 10 miljoner assistanstimmar eller cirka 10 procent av hela assistansen.

Fuskexempel 1. Kaninmännen.

Det här är personer som låtsas vara funktionshindrade. De helt enkelt spelar en diagnos och lyckas lura läkare och handläggare vid Försäkringskassan. För att förklara 3 miljarder kronor fusk årligen behöver vi minst 1 500 kaninmän. Och för att lyckas passera både den medicinska expertisen och Försäkringskassans duktiga handläggare kan vi nog inte räkna med mer än att en kaninman på tio klarar denna fantastiska bedrift. Vi som varit med om en tvåårsprövning förstår det. Det krävs alltså 15 000 kaninmän i Sverige som inte gör annat än att träna på "CP-moves" och att söka assistansersättning.

Är detta fusk? Ja

Kan det förklara 3 miljarder i fusk per år? Nej

Kan några få ut 3 miljarder "i fickan"? Nej, 1 500 kaninmän kan inte gärna anställa 10 000 assistenter och aldrig betala dem lön eller betala skatt.

Fuskexempel 2. De notoriska lögnarna

Vi antar att 100 procent av alla assistansberättigade personer är notoriska lögnare och att alla har lyckats lura Försäkringskassan på 10 procent mer assistans än de behöver. Igen - vi som varit med om en tvåårsprövning vet att detta i praktiken inte är möjligt när försäkringskassan tar fram klockan. Men låt oss säga att assistansberättigade är sluga typer som med hjälp av ännu slugare jurister (endast några få procent av assistansföretagen har råd med en jurist) lyckas få ut 10 procent mer assistans än de behöver till en kostnad av 3 miljarder kronor.

Är detta assistansfusk? Ja, eller möjligen också av vad FK kallar överutnyttjande.

Kan det förklara 3 miljarder i fusk per år? Nej

Kan några få ut 3 miljarder "i fickan"? Nej.

För att överhuvud taget få ut pengarna måste ju assistans utföras och redovisas. Väl utbetalda utgår cirka 50 procent i lön och cirka 40 procent i skatter. Kvar hos fuskarna blir cirka 10 procent för administrativ avgift och omkostnader.

Fuskexempel 3. De falska tidrapporterna i Södertälje

Ja, detta har hänt. Så här gick det till: När beviljad assistanstid inte användes, skrevs falska tidrapporter med fingerade namn. Assistansersättning betalades ut, men aldrig några löner. Företaget hette ELMA och gjorde detta systematiskt under några år. De försnillade 30 miljoner totalt. I målet fälldes 34 personer. Det är den största assistanshärva vi känner till. Men för att komma upp i 3 miljarder kronor behövs hundratals ELMA-företag. Företag som varje år systematiskt och framgångsrikt skickar in falska tidrapporter på beviljad assistanstid som inte används. Tre miljarder kronor motsvarar 10 miljoner assistanstimmar. Det blir cirka 670 assistanstimmar per assistansberättigad och år. Hur många falska tidrapporter det blir kan någon annan få räkna ut.

Det krävs alltså först 10 miljoner timmar som inte används och därefter förutsätts att 100 procent av alla anordnare är kriminella och manuellt skapar falska tidrapporter på 100 procent överbliven tid, varje månad. De flesta assistansberättigade jag känner gör i stort sett av med alla sina timmar.

Är detta assistansfusk? Ja

Kan det förklara 3 miljarder i fusk per år? Nej

Kan några få ut 3 miljarder ”i fickan”? Nej.

ELMA lyckades fuska till sig 30 miljoner, det vill säga en procent av de 3 miljarder som påstås försvinna varje år. ELMA höll dessutom på med sitt fusk under flera år.

Fuskexempel 4. Guldäggen och de nära anhöriga

Anhöriga lever gott på de guldägg de assistansberättigade värper till sina familjer, skrev Erik Hörstadius. Anhöriga har starka incitament att överdriva behov och driva upp timmar. Så kan det säkert vara i vissa fall. Men kan vi förklara miljardbelopp per år med denna teori? Försäkringskassan har under åren successivt förfinat sina behovsbedömningsinstrument. Förnedrande och integritetskränkande skulle många av oss säga, men knappast godtyckligt. Att hävda att anhöriga skulle kunna påverka

Försäkringskassans specialister på miljontals assistanstimmar varje år är att fullständigt underkänna försäkringskassans tjänstemän.

Är detta assistansfusk? Ja, eller överutnyttjande.

Kan det förklara 3 miljarder i fusk per år? Nej.

Kan några få ut 3 miljarder ”i fickan”? Nej.

Även vid ett systematisk verkande för fler timmar hamnar pengarna till sist i ett bolag som betalar ut löner och skatt, (se ovan).

Fuskexempel 5. Porslinsbestickning och reklam

Minns ni assistansföretaget som köpte porslinsserverer till nya kunder? Media hakade på och kallade det mutor medan firman hävdade att det var marknadsföring. Inte särskilt snyggt kanske eller speciellt höga tankar om sina kunder, men knappast olagligt. Några år senare kan Åsa Regné inte ta ordet assistans i munnen utan att tvångsmässigt samtidigt säga ”reklam”.

Är detta assistansfusk? Nej

Kan det förklara 3 miljarder i fusk per år? Nej, i meningen att branschen är överkompenserad.

Kan några få ut 3 miljarder ”i fickan”? Nej

Fuskexempel 6. Skattefusarna

I de flesta branscher förekommer skattefusare. Inom personlig assistans är det svårare att skattefuska. De stora bolagen sysslar oftare med räntesnurror, koncernbidrag och utländskt ägande. I regel helt lagligt. De medelstora och små företagen har inte så mycket att ta till annat än att strunta i att betala skatt. Och det är inte så lätt. Sedan ett år tillbaka betalar assistansföretagen både löner och skatter, cirka 85-90 procent av assistansersättningen – innan ersättningen från försäkringskassan betalats ut. Betalar man inte skatt går det fort innan skatteverket sätter stopp att bedriva näringsverksamhet. 3 miljarder i undanhållna skatter är det bara Apple, Amazon, DELL som lyckas med.

Är detta assistansfusk? Nej, men skattefusk.

Kan det förklara 3 miljarder i fusk varje år?

Nej.

Kan några få ut 3 miljarder ”i fickan?” Ja, skatt utgör stora belopp, men inte sannolikt.

Är 3 miljarder i fusk möjligt?

Kan man tänka sig att 3 miljarder i fusk är möjligt genom en blandning av de olika fuskexemplen ovan. Nej, 3 miljarder är oerhört mycket pengar. Dessutom menar Begler att det handlar om 3 miljarder varje år. Att några kan ha beslut som är för stora är förstås sant men Försäkringskassan har tvåårsomprövningar och ingen som varit med om en sådan vet att man bara sitter och fikar bort två-tre timmar. Det handlar om ett minutiöst räknande av minuter, ibland sekunder. Inget sker med godtycke och inget lämnas utan att ifrågasättas.

Det finns ingen saklig grund som stödjer 10 procents-fuskteorin inom personlig assistans. Beglers uttalande om 2-3 miljarder ”direkt ner i fuskarnas fickor”, innebär att företagets fusk i praktiken måste vara 4-5 miljarder. De flesta läser ju hennes uttalande som att någon gör sig till miljardär på reformen.

Det fusk Försäkringskassan för ett par år sedan redovisade låg på 0,16 procent av assistansersättningen. Det skulle i år motsvara cirka 48 miljoner kronor. En förskräcklig massa pengar. Men att inte precisera var de 3 miljarderna kommer från är inte hederligt. Och en överdrift med över 6 000 procent kan inte annat än att kallas för vilseledande. En osanning som valsats i media och politiken så länge att den inte längre ifrågasätts.

Sedan denna text skrevs i november 2017 har ett flertal kriminella assistansföretag uppdragats och satts under utredning. Vidriga historier har radats upp där bland annat assistansberättigade medvetet satts i skuld till anordnaren. Ändå ska man veta – och detta är viktigt – har de assistansberättigade också i dessa företag utretts och beviljats assistans enligt konstens alla regler och, oaktat anordnarens hederlighet, skulle ha kostat skattebetalarna 291 kronor per timme (2017).

10 procents-fuskteorin och dess metod är idag starkt ifrågasatt från både Brå och forskarhåll. Att Begler, Regné m.fl. trots detta krampaktigt håller fast vid den vittnar snarare om en annan agenda – att systematiskt svartmåla reformen för att kunna legitimera den nedmontering som skett och fortsättningsvis kommer att ske.

Men den som fråntas sina rättigheter – fråntas successivt också sitt människovärde och till sist rätten till ett (värdigt) liv. Det har hänt förr i historien. Något som en socialdemokratisk regering borde vara väl medveten om.

Texten har reviderats sen dess publicering i Utsikt i december 2017

Text: Rickard Friberg, ordförande i RBU Stockholms styrelse